

neskeligt kompliceret. Men at det danske havde sin særlige tiltrækningskraft som et menneskeligt og demokratisk alternativ til de autoritære og militaristiske omgivelser, bliver klart. Når nazitidens betydning som en vigtig forudsætning for den store danske fremgang i Sydslesvig efter 1945 ikke fremgår i sin fulde styrke i bogen, skyldes det nok også delvis, at ingen af bidragene, bortset fra det sidste, går længere end til 1939. Men i et følgende bind om tiden efter 1945 og dens umiddelbare forudsætninger, vil der sikkert blive rådet bod herpå. Det sidste bidrag, Karin Johannsens, adskiller sig kronologisk fra de øvrige ved at handle om tiden 1939–49 og også stilistisk ved at være en digterisk selvbiografi. Digterne med titlen Sindelag, der også er udgivet som en selvstændig publikation, får deres særlige værdi ved at blive læst i sammenhæng med bogens øvrige bidrag, hvor mange af forudsætningerne gives, og den digteriske form har inspireret til ofte meget prægnant at formulere de private føle/ser, som forfatterne til prosa-bidragene undertiden forekommer lidt undselige ved at give direkte udtryk.

Ligesom sin forgænger er denne bog rigt illustreret, omend overvejende med personalhistorisk sigte. Der måtte ellers have været mulighed for i endnu højere grad end i det foregående bind at skaffe et billedmateriale, der også gav et indtryk af byens udseende og miljø, og ligesom i bind 1 at skrive nogle mere udførlige og sigende billedtekster.

En stor del af bidragene i bogen appellerer måske nok bedst til læsere i Sydslesvig, der selv har oplevet tiden og kender baggrunden godt. Men da en bog af denne type også i høj grad har sin mission over for mere forudsætningsløse læsere, kunne den med fordel være forsynet med en lille indledning, der nærmere redegjorde for mindretallets livsbetingelser i Weimartiden og under nazidiktaturet. Noget af dette stof er ganske vist

forsøgt samlet i en delvis kommenteret tidstavle på to sider og i et ret tilfældigt og kortfattet noteapparat; men det er næppe tilstrækkeligt til, at yngre læsere uden særlige forudsætninger vil få det fulde udbytte af de ret forskelligartede bidrag, der ellers både menneskeligt og socialt spænder så vidt. Alligevel er der dog ingen tvivl om, at denne erindringsbog både for folk i landsdelen og i Danmark i øvrigt vil give et vigtigt bidrag til forståelsen af det nuværende danske mindretals udviklingshistorie.

Dorrit Andersen

Povl Eller: *Borgerne og billedkunsten på Christian den Fjerdes tid. Uddrag af Helsingørs skifteprotokoller 1621–60.* (Frederiksborg Amts historiske Samfund, 1975). 185 s., 98 ill., 55,00 kr.

Det var Høyens opfattelse, at det først var i 1800-tallet, at billedkunsten forankredes i bredere »folkelige« lag. Først med Hans Werners beskedne undersøgelse i 1930 af borgerskabets forhold til kunsten i 1600-tallet og Jørgen Sthyrs »Dansk grafik« fra 40'erne problematiseres denne opfattelse; de satte forankringstidspunktet til o. 1700. Det er Povl Ellers fortjeneste at kunne påpege første halvdel af 1600-tallet som den fase, hvor billedkunsten »nåede ud til folket« eller mere præcist: indgik i interiøruddformningen hos et bymæssigt småborgerskab.

Forfatteren dokumenterer dette gennem en punktundersøgelse af alle dødsboer i Helsingør i årtierne op til enevældens indførelse. Bogens sidste halvdel udgøres af en tematisk struktureret opgørelse af de i skifteprotokollerne opførte billeder samt en fortegnelse af de boer i Helsingør, som indeholder billeder. I den første halvdel, »Kunsten og folket«, er den egentlige analyse af materialet. Her

behandles bl.a. malerierne og kobberstikkene som møbler, som værdigenstande, ligesom også den brede sammensætning af billedejerne samt enkelte større samlere gennemgås. Bogens styrke ligger i det omfattende kildestudie, der imod savnes egentlige billedanalyser af ideologier, som billederne har reflekteret og formidlet.

Lars Dybdahl

Sys Hartmann: *50 palæer og landsteder*. (Gyldendal, 1976). 174 s., 241 ill.

Sys Hartmanns håndbog indgår som tredje udgivelse i Gyldendals serie om danske monumenter, hvor de to hidtil udkomne er »400 danske landsbykirker« og »148 danske bykirker«. At bogen er blevet særdeles vellykket som håndbog, skyldes selvfølgelig primært, at stoffet er kompetent behandlet i velskrevne artikler og et godt og varieret illustrationsmateriale; men hertil kommer også, at emnets knaphed på monumenter har været en gunstig ramme. Den har muliggjort mere grundige behandlinger af de enkelte emner, end betingelserne for opslagsværker og kunsthistorikere af denne karakter oftest sætter. I stedet for lapidariske affattede og ikke sjældent forholdsvis intetsigende småartikler har det her været muligt at give artiklerne den ønskede bredde i fremstillingen, og Sys Hartmann har gjort det, uden at beskrivelserne af ejerne, beboerne og det liv, der er foregået på landstederne og i palæerne, er blevet rent anekdotisk.

De behandlede palæer er udelukkende københavnske, mens landstederne alle er beliggende i hovedstadens omegn, og som det også anføres i forordet, har det sin forklaring i det forhold, »at bygherrerne oftest måtte opholde sig i nærheden af kongemagt og regering i det 18. og 19. århundrede«. Mens palæernes

bygherrer først og fremmest var enevældens embedsmænd, er hovedparten af landstederne opført af de store handelskapitalister i begyndelsen af det 19. århundrede. Dette forhold og i det hele taget en mere dybtgående integrering af emnet i samfundsudviklingen kunne have været prioriteret højere i de indledningsafsnit, der er for hver bygningskategori.

Lars Dybdahl

Emma Salling: *Kunstakademiets guldmedalje konkurrencer 1755-1857*. (Skrifter udgivet af Kunstakademiets Bibliotek, 1975). 127 s., 37 ill.

Emma Sallings arbejde er et udførligt indeks over Akademiets »konkurrencer« fra 1755 til 1857 og besvarelserne, der satse på den store guldmedalje som den belønning, der berettigede til det største rejsestipendium, var det første trin til akademiforsamlingen og i det hele taget det blå stempel, der kunne kvalificere til en eksistens som kunstproducent, gøre »eleven« til »artist«, det være sig som maler, billedhugger, arkitekt eller kobberstikker. Sallings kronologiske og komplette opregning af de stillede opgaver og besvarelser på grundlag af Akademiets dagbøger kan først og fremmest have funktion som en vigtig indgangsnøgle for kunsthistorisk forskning inden for den omhandlede periode.

Publikationens anden del er en længere indledning til emnet. Heri behandles uddannelsen før guldmedaljekonkurrencen, udviklingen i selve guldmedaljekonkurrencen, hvor bl.a. gennemgås emnerne og proceduren for udarbejdelsen af opgavebesvarelsen og dens bedømmelse, ligesom Salling også gør status over de bevarede præmiestykker. Hvad man må savne i publikationen, er en egentlig analytisk tilgang, der ser problematikken som samfundsmæssig og ikke som et